
**Perspektiver på
Sveriges sikkerhet**

Innhold

Bakgrunn	2
Om forfatterne	2
<i>Olav Riste</i> : Felles sikkerhet på den skandinaviske halvøy?	3
<i>Rolf Tamnes</i> : Svensk sikkerhet og vestmaktene	11
<i>Tønne Huitfeldt</i> : Reaksjon i Norge/Nato på et angrep på Sverige	19
English summary	22

Bakgrunn

Tema for denne utgaven av *IFS Info* er ulike perspektiver på svensk sikkerhet, skrevet av tre forskere ved Institutt for forsvarsstudier. Artiklene bygger i utgangspunktet på forfatterens innlegg på en konferanse i regi av Norges ambassade i Stockholm i februar 1990, under temaet "Felles sikkerhet på den skandinaviske halvøy?" - forøvrig den åttende konferansen i prosjektet *DIALOG Norge-Sverige*.

Om forfatterne

Olav RISTE:

Leder for Institutt for forsvarsstudier og professor II i internasjonal historie ved Universitetet i Bergen.

ROLF TAMNES:

Forskningsleder for feltet Sikkerhetspolitikk ved IFS.

TØNNE HUITFELDT:

Generalløytnant og forskningsleder for Strategiske studier ved IFS.

Felles sikkerhet på den skandinaviske halvøy?

Olav Riste

"Felles sikkerhet" for Norge og Sverige? Problemstillinga er ikkje ny. Det naturgitte tryggingpolitiske fellesskap var på mange måtar den einaste "raison d'être" for den svensk-norske unionen frå 1814 til 1905. Trusselen frå stormakta i aust måtte møtast av eit samordna forsvar av den skandinaviske halvøya, bygt på dei naturlege føresetnader som natur og topografi gir. I det minste ville eit slikt felles forsvar kunne halde ut inntil vi fekk hjelp frå større og sterkare makter i vest. Desse to setningane var essensen i den norsk-svenske unionens tryggingpolitikk, etter at Sverige gjennom November-traktaten i 1855 hadde tatt Norge på slep inn i ein allianse med Storbritannia og Frankrike, retta mot Russland.

Den same tankegangen finn vi igjen i norske og svenske forsvarspolitiske vurderingar nesten hundre år seinare: I norsk versjon lydde det slik, i den såkalla "Treårsplanen" frå 1946: "... det norske forsvar må kunne holde ut alene inntil vi får hjelp fra dem som måtte bli våre allierte." 1) I 1947 kom den svenske versjonen, som lydde slik: "Svensk krigføring måste vid fiendtlig anfall gå ut på at vinna tid, så att understödsaktioner från annan sida hinna genomföras." 2) Eitt år seinare, då norske og svenske (og danske) ekspertar i den nordiske forsvarskommisjonen skulle vurdere eit felles forsvar, var konklusjonen den same. Samrøystes slo dei fast "at et forsvarsforbund eller et på annen måte forberedt samarbeid ... ikke utelukker nødvendigheten av hjelp utenfra." Faktisk var behovet for ekstern assistanse blitt større: "Skulle de bli angrepet, trengs vepnet hjelp allerede i den innledende fase." 3) Også dette var norske og svenske ekspertar samstemmige om.

Likevel gjekk, som vi veit, dei to landa i 1949 kvar sin tryggingpolitiske veg. Og i motsetning til i 1855 var det Norge som no ville skaffe seg reassurans i vest, og søkte å dra Sverige etter seg. Kva var det som hadde hendt? Tilsynelatande hadde ingen ting endra seg i dei nordiske lands strategiske og tryggingpolitiske situasjon. Og dei militære vurderingane på begge sider av Kjølen var til forveksling like. Wilhelm Agrells oppsummering av Sveriges forsvarsdoktrine etter krigen, fram til midten av 60-talet 4), framhevar fire hovudelement:

- 1) "Under senare delen av 40-talet och hela 50-talet utgick därför den svenska försvarsdoktrinen från att Sverige i händelse av ett krig kunde komma att utsättas för ett omfattande anfall österifrån, ett anfall som Sverige inte i längden ensamt kunde värja sig mot."
- 2) "Det framkommer ... i utredningar från Överbefälhavaren att de militära myndigheterna uppfattade Sveriges möjligheter att stå utanför ett krig som små."
- 3) "ÖB /ansåg/ att hjälp från västmakterna var en nödvändighet ifall Sverige drogs in i ett krig. 1947 förde ÖB fram tanken på möjligheten att förbereda hjälpen redan i fredstid ...".
- 4) "I samtliga ÖB-utredningar fram till mitten av 60-talet tolkades försvarets huvuduppgift som att kunna hålla ut så länge att hjälp utifrån skulle hinna fram. Det svenska försvaret måste därför ... vara så starkt och föras på et sådant sätt att det föreföll meningsfullt för västmakterna (i första hand USA) att avdela resurser till Sverige."

Alle disse punkta kunne norske forsvarssjefar i denne perioden utan vidare adoptere som sine egne vurderingar.

Etter som det då var Norges linje som synest å ha hatt både historia og dei militært sakkunnige på si side - kva var årsakene til at Sverige no syntest å kaste vrak på sin 1800-tals politikk, og dessutan såg bort frå sine egne militære ekspertar?

Nokre av svara på desse spørsmåla har den omfangsrrike forskinga om nordisk tryggingpolitikk 1945-1949 forsøkt å finne. Eit første svar gav den nordiske forsvarskommisjonen sjølv, då den delte seg i nettopp spørsmålet om utsiktene til hjelp utanfrå. Dei svenske medlemene hevda (i følgje den norske teksten til kommisjonsrapporten) at "mulighetene for å få bistand utenfra i tilfelle av angrep sannsynligvis vil bli større hvis de tre land er forenet i et forbund ...". 5) (Vi kan gå ut frå at dette vart uttalt med høg røyst sidan argumentet var så svakt). Frå norsk - og dansk - side vart det derimot understreka at "hurtig og effektiv hjelp vil bare være mulig om den er forberedt i fred." 6)

Her nærmar vi oss ein kjerne: "Lærdomen frå 9. april". Dette slagordet er nordmenn blitt tuta øyrene fulle av i så mange år at nesten ingen lenger vågar å uttale det. Men i Stockholm kan det kanskje la seg høyre utan at tilhøyrarane "skrur av". Bak slagordet vil ein kunne finne mange ulike tolkingar. Men den sentrale, i vår samanheng, er denne: Nordmenn - og spesielt norske militære - bar med seg ein klar og uomtvisteleg lærdom frå si aller nyaste historie: Alliert militær assistanse, innført utanfrå, kan ikkje bli effektiv utan at den er grundig førebudd i fredstid. Memoarane til Norges øvstkommanderande under felttoget i 1940, general Otto Ruge, som

no ligg føre i bokform, er frå ende til annan eit talande vitnemål om nettopp det. For berre å sitere ei setning frå kapitlet "Tilbakeblikk":

"Når jeg forsøker å tenke meg inn i situasjonen sånn som den måtte se ut for de allierte sjøfer i Norge, så var de der kommet inn i et ukjent land og med helt fremmede forhold i en situasjon som så alt annet enn lovende ut, og i samarbeide med en meget svak alliert som i realiteten var helt avhengig av dem, d.v.s. av deres marine og deres flyvere o.s.v."
7)

Blant andre faktorar som Ruge også nemner, var kommandoforholda. I Sør-Norge makta Ruge med list, lempe og ein god del bruk av grov kjeft å presse igjennom at dei britiske hærstyrkane kom under hans kommando. Men det var unntaket som berre kunne bekrefte regelen om at ein improvisert hjelpestyrke, frå ei stormakt, i ein krigssituasjon aldri vil finne seg i å bli stilt under hjelpemottakarens kommando. Resultatet blir gjerne som i Nord-Norge i mai 1940, der britar, franskmenn, polakkar og nordmenn langt på veg førte kvar sin krig.

I lys av dette må det ha stått som uforståeleg for dei norske medlemene av den nordiske forsvarskommisjonen at ein frå svensk side, i fullt alvor, kunne argumentere for improvisert hjelp utanfrå etter at krigen var i full gang. Endå vanskelegare er det i ettertid å forstå at eit slikt "hjälpresonemang", som Bo Hugemark har kalla det, går igjen så seint som i ÖBs plandokument frå år 1957.

I ei nyleg publisert perspektivrik oversikt over Sveriges nøytralitet og forsvar etter 1945 8) stiller Bo Hugemark opp fire teser for det svenske synet på alliansetilslutning og hjelp, nemleg:

1. Alliansetilslutning inneber automatisk krigsdeltaking;
2. Alliansetilslutning inneber ikkje automatisk hjelp;
3. Alliansefrihet utesluttar ikkje hjelp;
4. Alliansefrihet umuliggjer ikkje effektiv hjelp.

Dei tre første er uomtvistelege. Den fjerde er det ikkje. Etter norsk syn, både då og seinare, er den siste tesen riv rav ruskande gal - i det minste så lenge ein ikkje med "effektiv hjelp" meiner operasjonar for å frigjere eit land etter at okkupasjonen er eit faktum. Men det, som den franske presidenten sa til amerikanarane i 1950, vil seie det same som å frigjere eit lik. Det var hans krasse argument for å få USA til å stasjonere militære styrkar i Europa.

Eit tenkeleg forsvar for den fjerde tesen, om at alliansefridom ikkje er til hinder for effektiv hjelp utanfrå, kunne vere at det er tale om ulike former for hjelp. Agrell framhevar innsats frå det amerikanske strategiske flyvåpen og materiell hjelp. 9) Men det er vanskeleg å forstå korleis strategiske luftstyrkar kan yte effektiv hjelp mot ein invasjon under full utvikling. Og materiell hjelp ville neppe vere til særleg nytte dersom det kom etter at krigen var igang, om ein då ikkje tenkjer seg ein langvarig krig. ÖBs 1947-plan brukar imidlertid uttrykket "understödsaktioner", og kan med det neppe ha sikta til anna enn innsats av hjelpestyrkar. Men slik innsats må nødvendigvis vere førebudd i fred, i det minste gjennom koordinering av operative planar. Og då er vi tilbake til det gamle spørsmålet om allianse-fridom under slike forhold er truverdig.

Motargumenta mot tesen om at alliansefridom ikkje hindrar effektiv hjelp kan også brukast mot den kompromiss-planen som ei kort tid var framme i Karlstad i januar 1949: Eit nordisk forbund med ein "implisitt garanti" frå vestmaktene. I følgje Kersti Blidberg hadde Erlander fleire gonger vore inne på ein slik tanke. 10) Og det Hugemark kallar ÖBs "hjälp-resonemang" ligg i realiteten i same gate. Men for Norge var ein slik konstruksjon ein fortidslevning utan sjanse til å overleve møtet med den tryggingpolitiske kvardagen etter 1949. Resultatet ville ha blitt ein stendig meir tilspissa konflikt mellom på den eine sida norske ønske om å konkretisere ein slik garanti, og på den andre sida svenske forsøk på å "nøytralisere" eller usynleggjere "garantien".

Det mildt sagt problematiske i å satse på hjelp utanfrå til eit reelt alliansefritt Sverige kan gjere det freistande å sjå dette argumentet som ein dekk-operasjon, og så grave vidare for å finne fram til eventuelle tilleggsmotiv bak Sveriges 1948-avvising av alle former for *förberedt* assistanse".

Eg trur for min del at det egentlege svaret må vere å finne på det politiske plan. Eitt moment er forsåvidt vel kjent: Sverige rekna sitt territorium for såpass perifert, i stormaktsstrategisk samanheng, at sjansane for å unngå krigshandlingar av større omfang på svensk jord var gode. Eller, for å sitere Wilhelm Agrell: "Världsbilden ... (sett frå Sverige i 1947-48) ... utgår från att Sverige har ett begränsat strategiskt egenvärde och att det främst är vissa delar av Sverige som i olika krigsfall kan vara intressanta." 11) Eg oppfattar dette slik at Sverige i ein framtidig krig, likeins som i den føregåande, skulle kunne forsvarast gjennom ein smidig og fleksibel politikk.

På det neste planet er vi kanskje på tynnare is når vi skal forklare kvifor Sverige i motsetning til Norge frykta alle former for alliansesamarbeid, og derfor søkte tilflukt i det urealistiske resonnementet om hjelp utanfrå etter at krigen var i gang. Eitt svar ligg likevel snublande nær: Sverige hadde ingen røymsler frå moderne tiders alliansesamarbeid, og var derfor blitt hengande fast i tidlegare tiders forestillingar om alliansar mellom ei stormakt og ein småstat som eit reint vasall-forhold - eit forhold der den svakare allianse-partneren utan unntak vil måtte bli eit viljelaust instrument for stormaktas eigne interesser. Eg har tidlegare forsøksvis datert Sveriges *reelle* erkjenning av norsk sjølvstende til dei første åra etter 1949. 12) Det er vel eit spørsmål om ikkje dette var ei altfor optimistisk datering.

Svenske forestillingar om den allierte småstaten som eit viljelaust instrument for sine stormaktsallierte kan vel også ha vore forsterka av nedarva forestillingar om Norge - og forsåvidt også Finland - som statar som nærmast pr. definisjon var ute av stand til å hevde eit reelt sjølvstende i internasjonal maktpolitikk. At slike forestillingar var levande i den svenske generalstaben, viser Arvid Kronenbergs artikkel om "Sikkerhetspolitik och krigsplanering" i den før omtalte boka som Bo Hugemark har redigert: Kronenberg drøftar der eit svensk trusselbilde frå mellomkrigstida med utgangspunkt i eit tenkt britisk sjøherredøme i Østersjøen. I så fall "menade man at Sverige kunde försättas i samma vasallförhållande som Norge och Finland." 13)

Slike forestillingar kan også hjelpe til å forklare at den svenske regjeringa i 1948-1949, trass i klare forsikringar om det motsette frå den norske regjeringa, heldt fast på at norsk medlemsskap i Atlanterhavspakta nødvendigvis ville medføre militærbasar for stormaktene på norsk jord. Som Kersti Blidberg har påvist, var dette ei vesentleg årsak til spesielt Östen Undéns kamp mot norsk NATO-medlemsskap. 14) Den svenske regjering var tydelegvis ute av stand til å forstå at Norge, som småstat i allianse med stormakter, ville kunne sette sin vilje igjennom i alliansepolitisk samanheng. (At USA og Storbritannia i 1949 faktisk ikkje var interessert i basar i Norge, er ei anna sak).

Det eg vil fram til, er at *dersom* ein i Sverige allment såg for seg Norge i NATO som ein amerikansk satellitt, så blir det lettare å forklare at Sverige heller ville satse på eit frittstående nordisk forsvarsforbund. Vel var utsiktene til effektiv assistanse vestfrå minimale under eit slikt arrangement. Men alternativet med ei tilknytning til vestmaktene, dersom dette slik svenskane såg det ville medføre amerikanske basar i Skandinavia, kan ha fortona seg som endå verre: Sovjetunionen ville då bli

provosert til alvorlege mottiltak.

I alle fall: Resultatet vart at Norge søkte å konkretisere sin "vestmaktgaranti" gjennom medlemskap i NATO, medan Sverige gjekk inn for ein kombinasjon av alliansefridom og voner om "in extremis" hjelp frå vestmaktene. Formelt sett vart den skandinaviske halvøya dermed tryggingspolitisk delt på langs. Men var realiteten likevel "felles sikkerhet" - slik vårt tema stiller problemet?

Mitt svar på spørsmålet vil i hovudsak vere positivt, men på visse vilkår. Grunnlaget ligg der, i form av den velkjende "nordiske stabilitet", etablert gjennom eit alliansefritt men relativt sterkt svensk forsvar som "buffer", og eit alliert Norge som ryggdekning og eventuell operasjonsbase for ein vestmakt-intervensjon. Men det kan vere grunn til å spørje om ein på begge sider av Kjølen i tilstrekkeleg grad erkjenner dei elementa som denne stabiliteten byggjer på. Mitt inntrykk er at ein på begge sider fokuserer for einseitig på den *tryggingspolitiske* sida - Sveriges alliansefridom og Norges NATO-medlemskap - utan å ta med dei *militærstrategiske* elementa: Sveriges forsvars styrke og innretning, og Norge som potensiell framskoten operasjonsbase for vestmakt-operasjonar til Skandinavias forsvar.

Der synest i det heile å vere ein tendens i begge land til å "tenkje negativt" om grannelandet sin tryggingspolitikk: Vi "respekterer" det andre landet sitt vegval, men såg helst at dei hadde lagt seg litt nærare til vår eigen kurs. Sverige burde etter nordmenns syn eigentleg vere litt mindre nøytrale, medan svenskar synest at Norge burde i endå sterkare grad avskjerme seg frå NATO. På norsk side av Kjølen kan det vere behov for ei klarare erkjenning av at jamvel om Sveriges forsvar likeins som det norske har vore retta mot aust, så er ikkje Sverige dermed vår "nøytrale allierte". I ein konflikt vil Sverige forsvare sitt eige territorium og sine egne interesser, punktum. Dei positive utslag dette gir for Norges forsvarsmessige stilling er ein side-effekt, som ikkje kan forventast å inngå i Sveriges motivasjon for å oppretthalde eit sterkt svensk forsvar.

På den andre sida har eg i dei siste års norsk-svenske tryggingspolitiske diskusjon sakna ei svensk erkjenning av at det er Norges NATO-medlemskap, og ikkje dei sjølvpålagde avgrensingane i dette, som er vårt primære bidrag til den nordiske stabiliteten og dermed også til Sveriges tryggleik. Svenske media - men også meir autoritative målsmenn - har ein tendens til å framheve *grensene* for norsk NATO-medlemskap - først og fremst base- og atompolitikken - som vårt bidrag til nordisk tryggleik. Det

Norges-bildet som dermed blir skapt ligg farleg nær den offisielle sovjetiske lina, som jo i alle år har gått ut på at Norges NATO-medlemsskap motvillig blir akseptert som eit faktum, men at ein derimot set stor pris på avgrensingane. Og derfrå er det ikkje lang veg til ein påverknadsprosess for å få utvida eller traktatfesta avgrensingane - f.eks. i form av ein nordisk kjernevåpenfri sone.

Sverige burde no etter kvart kunne forstå at det var Norge som, i kraft av sin plass ved bordet der NATO-alliansens politikk og strategi vart utforma, gjennom 50-åra gradvis oppnådde at Skandinavia ikkje vart ståande som "the forgotten flank". Og det var Norges vilje til integrasjon i NATO-forsvaret som la grunnlaget for alliansens evne til truverdig forsvar på Nordflanken. Utan Norge i NATO ville det svenske "hjälpresonemanget" hatt endå mindre substans enn det faktisk hadde. Og den dag i dag er Norges forsvar, med NATO i ryggen, ein viktig basis for den svenske "marginal-doktrinen". For, som Bo Hugemark har uttrykt det: "I och med NATO's konventionella upprustning minskade den marginal av stridskrafter som kunde sättas in mot Sverige från Öst." 15) Samtidig har NATOs forsvarsstyrke i nord auka den styrke-marginal som motparten måtte satse dersom eit angrep skulle ha ein rimeleg sjanse til å lykkast.

På denne måten er "felles sikkerhet" eit godt uttrykk for tilstanden i dei vel førti år som er gått sidan Norge og Sverige formelt sett gjekk kvar sin veg. Tilsynelatande kan nok den tryggingspolitiske situasjonen på den skandinaviske halvøya til tider minne om eit Janus-ansikt. Men i realiteten har dei to landa i allfall hittil hatt mykje til felles med ein viss type siamesiske tvillingar - dei som er samanvaksne i ryggen, men har kvar sitt hovud og derfor ikkje tenkjer likt.

Notar

1. *Stortingsmelding nr. 32 (1945-46): Plan for en første reising av Norges forsvar (Treårsplanen).*
2. Wilhelm Agrell, *Alliansfrihet och atombomber: Kontinuitet och förändring i den svenska försvarsdoktrinen 1945-1982* (Stockholm 1985) s. 93. Sitatet er frå ÖB-47, den svenske forsvarssjefens utgreiing "Vårt framtida försvar" i mars 1947.
3. Sitert etter Skodvin, *Norden eller NATO?* (Oslo 1971) s. 248.
4. Wilhelm Agrell, *Spelet om neutraliteten* (Folk och Försvars skriftserie "Försvar i nutid" nr. 2, 1983), s. 15.
5. Skodvin s. 250.
6. Skodvin s. 249.
7. Otto Ruge, *Felittoget: Erindringer fra kampene april-juni 1940* (Oslo 1989) s. 207.
8. Bo Hugemark (red.), *Neutralitet och försvar: Perspektiv på svensk säkerhetspolitik 1809-1985* (Stockholm 1986) s. 229.
9. Agrell, *Spelet ...* s. 15.
10. Kersti Blidberg, "Just Good Friends: Nordic Social Democracy and Security Policy 1945-50" (*Forsvarsstudier* nr. 5, 1987) s. 54.
11. Agrell, *Alliansfrihet ...* s. 99.
12. Olav Riste, "Forholdet mellom den norske og den svenske regjering under krigen", i G. Værnø (red.) *Fra Arvefiende til Samboer* (Stockholm og Oslo 1990), s.125.
13. Arvid Cronenberg, "Säkerhetspolitik och krigsplanering", i Bo Hugemark (red.), *Neutralitet ...* s.84.
14. Blidberg s. 39-40.
15. Hugemark, *Neutralitet ...* s.231.

Svensk sikkerhet og vestmaktene

Rolf Tamnes

Nytt syn på svensk alliansefrihet

Vi er inne i en internasjonal oppbruddstid. Den kalde krigens forgiftede atmosfære erstattes av noe vi ennå bare aner konturene av. Dette oppbrudd, fra det gamle til det nye, er i ferd med å påvirke synet på vår nære fortid. Regimeskiftet i Sovjet har allerede gitt oss ny informasjon om enkelte sider ved dette landets utenrikspolitikk, selv om vi ennå bare er ved begynnelsen til begynnelsen. Vi vil i årene fremover få tilgang til ny kunnskap som mest sannsynlig vil forsterke det kritiske bildet av sovjetisk utenrikspolitikk i perioden etter Annen verdenskrig. Dette vil også influere på synet på den kalde krigen. Alt nå øynes en ny fase i historieforskningen, der avsløringer av sovjetiske planer og sovjetisk hensynsløshet vil lede til den konklusjon at Kreml - og Kreml alene - hadde ansvaret for den store konfrontasjonen med Vest. Om ti år, kanskje, vil dette bildet igjen nyanseres.

Også Sverige er blitt innhentet av en revisjonistisk fase i synet på samtidshistorien, i særdeleshet på landets forsvars- og utenrikspolitikk i etterkrigstiden. Revurderingen kommer lovlig sent. En årsak til at det har drøyet er den uhyre restriktive svenske arkivpolitikken, der en i realiteten har nektet å frigi materiale om viktige sikkerhetspolitiske spørsmål for tiden etter Annen verdenskrig, spesielt etter 1950. Her skiller Sverige seg negativt ut sammenliknet med Norge - og f.eks. USA og Storbritannia, hvor samtidsforskningen omkring slike spørsmål har vært langt mer omfattende. Jeg skal ikke spekulere i mulige årsaker til denne svenske miseren og denne forskjellen i arkivpolitikk.

En annen grunn til at revisjonismen først nå er kommet til Sverige er at svenske samtidsforskere - med enkelte hederlige unntak - primært har vært opptatt av *den deklarasjonistiske doktrinen eller liturgien*; forskerne har først og fremst produsert argumenter til fordel for den bestående politikk; de har i beskjeden grad gått inn i de arkivalia som er blitt gjort tilgjengelige i andre land, og som kunne avfødte andre konklusjoner.

Det er således illustrerende at det nye synet på etterkrigstidens svenske

utenriks- og forsvarspolitik i stor grad ble dratt i gang av ikke-svenske forskere og på grunnlag av amerikanske arkiver. Det er først i den aller seneste tid at svenske aktører og forskere har beveget seg inn i dette følsomme farvann; revisjonismen har nådd Sverige, først og fremst i de mange viktige og engasjerte innlegg i avisen Dagens Nyheter. Det viktigste budskap i denne revisjonismen, et budskap som andre har forsøkt å formidle til svenskene lenge, er at Sverige etter Annen verdenskrig utviklet et intimt samvirke med vestmaktene på det sikkerhetspolitiske området, så tett at det er legitimt å spørre om det kan forenes med liturgien, kjent under den kombinerte etiketten alliansefrihet/nøytralitet. 1)

Det bør ikke overraske noen at når utgangspunktet var som verst, med svenske forskeres og aktørers dans rundt liturgien, måtte motreaksjonen bli deretter. Vi har beveget oss inn i en fase der debatten preges av den andre ytterlighet, at Sverige var "i lomma" på vestmaktene. Til nå har denne revisjonismen vært dominert av engasjerte aktører som var "witness to history" i egenskap av å ha vært operatører på lavere eller midlere nivå - og som dermed mener å vite det meste om det meste; og av forskere hvis skrivelser kjennetegnes av en god del innsikt og enda mer engasjement. De fleste av dem hevder at Sverige ikke var nøytral i denne perioden, og at tiden derfor er moden for å endre realitetene slik at de blir overensstemmende med liturgien, eller omvendt.

I årene fremover vil revisjonistene komme over stadig nye bevis på de svenske koblinger vestover: Mens svenske arkiver kanskje forblir lukket, vil en i amerikanske arkiver finne stadig nye forbindelser mellom Sverige og vestmaktene. Det vi har sett til nå er ganske sikkert bare en begynnelse, som i hovedsak bygger på diplomatiske arkiver i Washington. Den mer detaljerte og pålitelige innsikt om samarbeidets mange praktiske uttrykk vil komme den dag man for alvor begynner å grave i spesialarkivene - i CIA, i US Air Force osv. Allerede i dag finnes mye pikant materiale tilgjengelig i slike amerikanske spesialarkiver - de venter på utforskning.

All denne dokumentasjonen, som kan bli overveldende, vil kunne komme til å spikre fast den tese at "Vi har aldri varit neutrala", eller at "neutraliteten gavs upp". 2) Men kanskje vil vi også i dette tilfelle, om ti år, få oppleve at pendelen forsiktigvis vil svinge tilbake. En kan forestille seg en "postrevisjonistisk" fortolkning av svensk forsvars- og utenrikspolitikk. De forskerne vil måtte rydde opp i begrepsbruken; de vil nok holde fast ved at Sverige etablerte tette bånd vestover - endog på de mest ultrahemmelige områder, men at totalbildet var langt mer komplekst enn

dagens revisjonistiske teser tyder på, og at det er høyst uriktig å hevde at "Sverige tappade kontrollen" i forhold til vestmaktene. 3) En slik mer nyansert oppfatning vil bygge på mer empiri, ikke minst ved at forskerne får tilgang til svenske arkiver; en vil erkjenne at det amerikanske materialet, tross all sin rikdom, kan være preget av systematiske skjevheter - som en har sett eksempler på for Norges vedkommende; og til sist vil synet på svensk sikkerhetspolitikk bli preget av at forskningen avpolitiseres. Denne generasjon av forskere vil også måtte forholde seg til Sveriges til tider iøynefallende tilpasningspolitikk overfor Moskva. Hvem vet, kanskje vil de også avdekke nye, intrikate sider ved det svensk-sovjetiske forholdet?

I lys av hva jeg har sagt, er det i dag for tidlig å danne seg noe eksakt bilde av den svenske nøytralitetspolitikken sine ulike fasetter i tiden etter Annen verdenskrig. En kjenner naturligvis den deklarasjonistiske doktrinen eller liturgien - som i 50-årene utkrystalliserte seg i tesen om alliansefrihet i fred med sikte på nøytralitet i krig. Men en har ennå ikke fått tilgang til arkiver i en slik grad at en seriøst kan analysere hva man kan kalle den *faktiske* doktrinen, nemlig mønstret i de vedtak som ble fattet og beslutningens tilsiktede og utilsiktede konsekvenser. Begge komponentene er viktige for å danne seg et helhetsbilde av svensk politikk.

Jeg skal i denne artikkelen begrense meg til å tegne noen foreløpige hovedlinjer vedrørende Sveriges forhold til de ytre makter. Jeg vil ta for meg tre spørsmål: 1. Nøytralitetspolitikken sine vesen. 2. Vestmaktens syn på Sverige; her vil jeg ikke ta for meg vestmaktens kalkyler om egen bruk av svensk territorium i tilfelle krig, men konsentrere meg om deres syn på gehalten i svensk nøytralitetspolitikk. 3. Det norske NATO-medlemskapets betydning for Sverige, ikke minst den brobygger-rolle som Norge har spilt mellom Sverige og vestmaktene i store deler av etterkrigs-tiden.

Hvem bestemmer nøytralitetspolitikken?

Ett av de utsagn en av og til hører fra svensk side er at "vår neutralitetspolitikk bestemmer vi själva". Det er både riktig og galt. Det er riktig i den forstand at det er opp til svenske myndigheter å utforme *politikken, ambisjonen eller liturgien*. Det er videre svenskens privilegium å velge praktiske løsninger for å søke å realisere målene, og dernest ha oppfatninger om denne praksis er forenlig med liturgien. Disse prerogativene har den svenske politiske ledelse brukt flittig: Politiske motstandere er blitt

brennemerket som svikere mot nøytralitetspolitikken; Sveriges forhold til nazi-Tyskland ble kjennetegnet av en ytterst pragmatisk tillempling av nøytralitetspolitikken. Nå står EF for tur; i en tid da Europa synes å bevege seg inn i større turbulens enn på lenge, vurderer Sverige å tre inn i et tett europeisk samarbeid, som er på full vei inn i et utenrikspolitisk, kanskje også et forsvarspolitisk samarbeid i en eller annen form. Går Sverige med, vil det med kraft bli hevdet at medlemskap er forenlig med nøytralitetspolitikken. Ingen kan nekte den svenske politiske ledelse i å hevde det.

Tesen om at Sverige selv bestemmer sin nøytralitet er samtidig feil. Utenforstående har det privilegium å være uenig, og med det hevde at liturgiens viktigste funksjon er å legitimere maktpolitiske interesser, at retorikken primært har vært et strikk som den politiske ledelse har tøyd for å begrunne pragmatiske behov. Enda viktigere: Alliansefrihetens ytterste formål og nøytralitetspolitikkenes vesen er å holde Sverige utenfor krig. Hvorvidt det lykkes eller ikke, bestemmes først og fremst i de store maktens hovedsteder og ikke primært i Stockholm. Stormaktenes kalkyle vil bestemmes av konfliktscenariet og den militær-operative gevinst man selv - og motparten - vil ha av å sette seg fast i Sverige. Svenske myndigheter kan likevel med sine deklarasjoner og sin praksis påvirke disse stormaktskalkyler.

Vestmaktens syn på Sverige

Hvis vi nå vender tilbake til etterkrigstidens historie, vet vi foreløpig lite om hva de to supermaktene mente om troverdigheten i svensk nøytralitetspolitikk. Kunnskapene om *sovjetiske* oppfatninger er her naturligvis spesielt vanskelige å få tak i. Men tar en utgangspunkt i Sovjet-ledernes mistenksomhet, kombinert med Sveriges fundamentale vestorientering, er jeg tilbøyelig til å anta at Moskva i hovedparten av etterkrigstiden har festet liten lit til svenske deklarasjoner om at landet med nebb og klør ville søke nøytraliteten i tilfelle krig. Hvorvidt Moskva hadde planer om å sette seg fast i Sverige hvis det ble krig i Europa er et mer komplekst spørsmål.

Om *vestmaktens* syn vet vi mer, ikke minst takket være amerikanske arkiver. Hos hovedaktørene på amerikansk og britisk side har det i mesteparten av etterkrigstiden eksistert en ambivalens i synet på Sverige, som skyldes både politisk-ideologiske og militær-operative forhold, og som samlet gir uttrykk for vestmaktens syn på svenskenes evne og vilje til å utenfor krig.

Anti-vestlig?

Fra et strikt militært synspunkt kan en øyne ulike oppfatninger om kraften i det svenske forsvaret. På den ene side ble det fremholdt at forsvaret av Skandinavia, inkludert Norge, ville være helt nytteløst uten svensk medvirkning; på den annen side bagatelliserte man tyngden i det svenske forsvaret. Denne diskusjonen har fulgt oss fra slutten av 40-årene og helt frem til i dag. Det svenske luftforsvarets kampkraft tiltrakk seg spesiell oppmerksomhet.

Historiske erfaringer, ikke minst Sveriges politikk under Annen verdenskrig bidro sterkt til å farge vestmaktens politisk-ideologiske bilde av dette landet i etterkrigstiden. En kan øyne en moralsk indignasjon eller vrede over at Sverige ikke var solidarisk i den kalde krigen. En fryktet at Sverige ville friste Norge og Danmark til å stå utenfor Vestblokken, og dermed utvide nøytralitet og isolasjon til å gjelde hele Skandinavia.

I nær sammenheng med dette var en også på vestlig side i tvil om Sverige åpent ville velge Vest i en krig, selv om landet skulle bli antastet. Sentrale aktører på vestlig side var i perioder tilbøyelig til å tro at svenskene ville spille opportunistens rolle, at fargen på den svenske nøytralitetspolitikken ville være kameleon-lik, avhengig av de maktpolitiske realiteter, som den amerikanske ambassadør i Stockholm uttrykte det i 1951. 4)

Denne skepsis overfor svenskene og svensk politikk var påfallende allerede under NATO-diskusjonen i 40-årene. Den nådde en ny topp i Vietnam-årene, da forsvarsplanleggingen i NATO, under inntrykket av svensk protest, kalkulerte med muligheten for at svenskene ville kunne velge "feil" side i en eventuell krig mellom Øst og Vest. Det vil ikke komme som noen stor overraskelse om kameleonen blir det dyret man igjen tyr til på vestlig side for å beskrive svensk Sovjet-politikk på tampen av 80-tallet og det tidlige 90-tallet: Fra den fase der vettskremte svensker lot seg bevege av Kremles jernhånd til å tie om ubåtkrenkelsene, til den fase da Stockholm, under inntrykket av et avmektig Moskva, med ett begynte å tale balternes sak.

Pro-vestlig?

På den annen side er det ikke vanskelig å få øye på den forestilling at Sverige tross alt hørte hjemme i Vest og ville ta konsekvensen av det også i krig. Landets grunnleggende kulturelle og ideologiske forankring i

Vest pekte klart i den retning. Svenskene viste seg dernest samarbeidsvillige i den kalde krigen, noe den svenske debatten den senere tid har gitt oss ny innsikt i. Sider ved svensk forsvarsplanlegging ble tatt som en bekreftelse på denne vestlige slagside. På slutten av 50-tallet finner en f.eks. amerikanske analyser som sterkt understreket at Sverige i en ny storkrig høyst sannsynlig ville bli trukket med, at Sverige var avhengig av vestlig bistand, at den svenske forsvarsledelse hadde sterke pro-vestlige holdninger, ja, at Sveriges overordnede forsvarsstrategi bygde på at NATO ville komme dem til unnsetning i tilfelle et sovjetisk angrep. 5)

Kanskje var det også derfor at USA reagerte så sterkt på Olof Palmes Vietnam-engasjement: Washington hadde ikke ventet den slags fra en nasjon som en anså å være vestorientert.

Norge som brobygger

Det er i lys av denne ambivalens, som til tider og i enkelte miljøer ledet ut i en meget sterk skepsis til svenskene, at en må se Norges forsøk på å spille en megler-rolle og være en brobygger. Jeg tror det er riktig å si at Norges opptreden bidro til å moderere vestmaktene syn på Sverige - til å gi svensk politikk og opptreden større aktelse i de vestlige hovedsteder.

Som brobygger forsøkte Norge å overbevise vestmaktene og NATO om kraften i det svenske forsvar. Norge søkte videre å banke fast den betydning som det svenske forsvar hadde også for forsvaret av Norge og dermed for NATO. Med sin geografiske plassering og med sin forsvarskraft kunne Sverige bidra til å avskrekke Sovjet fra å angripe i Skandinavia. Skulle likevel Kreml forsøke seg på det, ville Sveriges posisjon og styrke bidra til å gi forsvaret av Norge større dybde, Norge kunne vinne verdifull tid, og selve angrepet måtte kanaliseres på en for Norge mer fordelaktig måte.

Statsminister Einar Gerhardsen gikk veldig langt i å understreke verdien av det svenske forsvar da han i november 1948 fremholdt at vi måtte få vestmaktene til å forstå at selv om Norge innså verdien av vestlig bistand, så var det viktigere å utnytte den umiddelbare ryggdekning som det svenske forsvar ga. 6) Dette hovedresonnement - i mer moderat form - gjenfinnes også senere.

Nok var det slik at Sverige ville søke nøytraliteten hvis landet ikke ble

angrepet. Men i større grad enn vestmaktene la norske myndigheter til grunn at svenskene, tross alt, ville velge Vest om de ble tvunget inn i krigen eller hvis landet ble satt under press. En øyner her et mer pragmatisk norsk syn på svensk politikk enn hva en ofte fant i Vest forøvrig. Ifølge forsvarsminister Jens Christian Hauge var vestmaktene tilbøyelig til å fortolke svensk nøytralitetspolitikk mer bokstavlig enn Norge. 7)

En annen viktig del av brobygger-funksjonen var Norges bestrebelser på å etablere et uformelt samarbeid med Sverige innen spesielle områder, ikke minst i 50-årene. Nok samarbeidet Sverige direkte med USA og Storbritannia, men siden en innen NATO-blokken gjerne antok at svenskene ville ha prinsipielle motforestillinger mot en direkte kontakt med de sentrale vestmakter, trådte Norge i perioder inn i rollen som mellom-mann mellom Sverige og Vest. Selv om omfanget av og dybden i disse uformelle kontakter, disse *functional ties*, ikke ble så omfattende som Norge gjerne hadde sett, kom det en god del ut av det.

I lys av hva jeg har sagt, er det rimelig grunn for å hevde at Norges hovedlinje etter krigen bygde på forestillingen om eksistensen av en semi-allianse mellom Norge og Sverige, et samarbeid som ikke ble formalisert, men som - dersom man veier inn persepsjoner og oppsummerer de mange praktiske samarbeidstiltak - antok karakteren av et slikt arrangement. Når en ikke kan tale om en fullbrods allianse, skyldes det at en viktig ingrediens manglet, nemlig forberedt bistand - en systematisering av samarbeidet med sikte på å maksimere mulighetene for å forsterke Sverige vestfra i en krise eller krig. Semi-alliansen var kjennetegnet av de mange nettverkene, som tjente en rekke formål, men hvor hjelpe-resonnementet kun var ett av aspektene. De fleste på norsk side, men ikke alle, ville nok ha foretrukket at Sverige formelt ble med i NATO. På den annen side så man også åpenbare fordeler knyttet til den rådende situasjon.

Manglende gjensidighet

Mens Norge derfor sterkt understreket verdien av det svenske forsvar, kan jeg ikke se at svenskene på samme måte verdsatte betydningen av Norges NATO-politikk. Svenske myndigheter viste heller ikke noen uttalt begeistring for at en med NATO fikk en vestlig motvekt på den skandinaviske halvøy. Det kan nemlig hevdes at Norges NATO-medlemskap representerte en militær ryggdekning for Sverige - ved at det ville øke kostnadene knyttet til en sovjetisk operasjon - og at det bidro til å

avskrekke et sovjetisk angrep mot svensk territorium. En av dem som verdsatte den norske koplingen vestover var Sveriges ambassadør i Washington, Erik C. Boheman, som i oktober 1952 fremholdt at Sverige så med betydelig tilfredshet på den økende oppmerksomhet som NATO-maktene ga til forsvaret av Skandinavia. 8) Men hovedregelen var at svenskene bare ugjerne talte om disse sammenhenger. Kåre Willoch satte det på spissen ved å hevde at Olof Palme var "så opportunistisk at han lot NATO ta vare på realismen, og gi trygghet for Sverige også, under protester fra Sverige". 9)

Det kan være mange grunner til at svenske myndigheter ikke berørte spørsmålet. En grunn var nok manglende interesse på svensk side for problemstillingen, annet enn i ytterst små deler av det sikkerhetspolitiske fagmiljø; en annen var at dette perspektivet hadde beskjeden tilslutning i viktige deler av beslutningsmiljøet; en tredje var at slik tale ikke ble ansett som hensiktsmessig.

Noter

1. De viktigste bidragsyterne har vært John Edin, som arbeidet for Försvarets radioanstalt (FRA) i 50-årene; Bjørn Eklind, analytiker ved Försvarets forskningsanstalt med bakgrunn i svensk etterretning på sjøsiden; Wilhelm Agrell, som har vært opptatt av disse spørsmål i en årrekke; amerikaneren Paul M. Cole, som har skrevet en doktorgrad om forholdet mellom USA og Sverige i etterkrigstiden; og *Dagens Nyheter*s egen journalist Bjarne Stenquist.
2. *Dagens Nyheter* 26. september og 31. oktober 1990.
3. *Dagens Nyheter* 18. og 19. november 1990; jfr. Ola Tunanders artikkel "Sveriges dobbeltspill", i *Klassekampen* 24. desember 1990.
4. *Foreign Relations of the United States (FRUS)*, 1951, bd. 4, s. 872.
5. Se som en illustrasjon National Archives (NA), Diplomatic Records (DR), Record Group (RG) 59, State Department, etterretningsrapport nr. 7889, 3. desember 1958.
6. Referat fra møte i det norske Forsvarsrådet 3. november 1948.
7. Møte i det norske Forsvarsrådet 6. juli 1950.
8. NA, DR, RG 59, 758.007-2352, W.W. Butterworth.
9. Kåre Willoch, *Statsministeren*, (Schibsted, 1990), s. 254.

Reaksjon i Norge/Nato på et angrep på Sverige

Tønne Huitfeldt

Dersom man forutsetter et militært angrep på Sverige - det være seg *isolert*, eller som del av et større angrep på NATO - så er det *ikke tenkelig* at Norge vil kunne stille seg avventende til begivenhetene.

- Et militært angrep på Sverige vil *utvilsomt* innebære at Norge iverksetter en rekke nasjonale tiltak for å øke det militære og totalforsvarsmessige beredskap i tilfelle angrepet skulle utvides til norsk område;

- Det er også *overveiende sannsynlig* at Norge i en slik situasjon vil be om å få overført noen eller alle de allierte forsterkninger som inngår i forsterkningsplanene. Det kan dreie seg om 14-15 flyskvadroner og 2-3 brigadekvivalenter av hærstyrker.

Hvorvidt de allierte forsterkninger virkelig vil bli stillet til rådighet avhenger av situasjonen på vedkommende tidspunkt:

- Hvis det dreier seg om et *isolert* angrep på "bare Sverige", vil det trolig være mindre problemer med å få forsterkninger stillet til rådighet for Norge;

- Dreier det seg imidlertid om et angrep på Sverige som del av et større angrep på NATO kan det komme til å oppstå "konkurransen" mellom de ulike regioner i NATO om tilgjengelige forsterkninger.

Under enhver omstendighet vil en potensiell angriper måtte regne med at et angrep på Sverige vil endre situasjonen i Norge, både når det gjelder norske militære styrker og alliert tilstedeværelse. Dette må i tilfelle antas også å bidra til å øke avskrekkingen av et angrep på Sverige.

Det er derimot ikke sannsynlig at NATO vil gripe inn direkte i tilfelle av et isolerte angrep på "bare Sverige". Man kan altså ikke regne med at NATOs avskrekking også dekker Sverige.

Det ville i tilfelle innebære et "out-of-NATO-area" kasus for NATO, og vi vet at slike tradisjonelt er blitt møtt med sterke motforestillinger på politisk hold i alliansen, selv om det i dette tilfelle vil dreie seg om et land i Nord-Europa.

En annen sak er dersom angriperen benytter seg av svensk område for angrep mot NATO eller alliansens stridskrefter, for eksempel i Østersjøen eller utenfor kysten av Nord-Norge. I dette tilfelle vil det bli spørsmål om Sverige skal betraktes som "krigførende" eller ikke, og det vil under enhver omstendighet bli fastlagt meget strenge "Rules of Engagement" for å begrense NATOs våpenbruk til mål som direkte truer alliansen eller dens stridskrefter fra svensk område.

Man kan også forestille seg en konflikt av noe lengre varighet hvor allierte luftstridskrefter opererer fra baser i Norge mot mål på eller over svensk territorium. Dette er også en mulighet som gjør det mindre sannsynlig at et sovjetisk angrep kan begrenses til "bare Sverige", og understreker altså hvordan norsk NATO-tilhørighet kan bidra til å øke avskrekkingen av et angrep på Sverige.

Det er imidlertid vanskelig å forestille seg en *Alliert Ekspedisjonsstyrke* som kommer til unnsetning dersom Sverige blir angrepet. Og det er ikke bare de politiske innvendinger mot innsats utenfor NATO-området som her kommer inn, men også enkelte praktiske begrensninger:

- NATO har ingen styrker som vil være til rådighet for en slik operasjon, og styrkene måtte i tilfelle tas fra andre oppgaver i alliansen;
- Det vil under enhver omstendighet ta så lang tid å trekke sammen, overføre og sette inn en unnsetningsstyrke som ikke er forberedt på forhånd, at det kan reises tvil om den vil kunne komme i tide til å gjøre noen nytte.

Operasjonsbaser for NATO i Sverige?

Det har været påpekt i den svenske debatt at NATO eventuelt vil være interessert i å skaffe seg operasjonsbaser i Sverige i tilfelle av en konflikt, for eksempel å benytte seg av de ca. 50 svenske flyplassene i Sør-Sverige for angrep på mål i det baltiske området, og at vest-tyske undervannsbåter vil ha behov for beskyttelse i svensk territorialfarvann for etterfylling av ammunisjon og drivstoff mv.

Slike scenarier bygger ikke på reelle operative behov eller foreliggende muligheter, og er etter min mening fullstendig urealistiske. La meg bare peke på at når det gjelder bruk av svenske flyplasser for NATO så er forholdet at:

- De flystyrkene som er mest aktuelle for å gjennomføre angrep mot mål i det baltiske området, er de som er minst avhengige av fremskutte flyplasser for etterfylling eller staging (det dreier seg om langtrekkende bombefly og missilbærere som vil kunne operere direkte fra deres hjemmebaser med tanking i luften);

- Det finnes ikke i NATO noe ledelses- og støtteapparat som kan gjennomføre en slik operasjon. Jeg tenker da på det apparat som trenges for å sørge for turn-around på flyene, etterforsyning av drivstoff og ammunisjon, beskyttelse og hurtig rullebanereparasjoner mv;

- Vi har i Norge atskillig erfaring for hva allierte fly trenger av "minimum essential operating facilities" i form av "hardstands", "taxiways", "ammunition and fuel storage" og ikke minst "pilot familiarization" med lokale forhold. La meg også nevne en detalj som at amerikanske taktiske fly ikke har bremseskjerm for operasjoner på glatte rullebaner.

Dette scenario er ikke bare helt urealistisk, det er også direkte uheldig fordi det kan bidra til å reise tvil om Sveriges egentlige nøytralitet, og invitere til et forkjøpsangrep fra Sovjets side mot de samme flyplassene.

Avslutning

En rask gjennomgang av de aktuelle situasjoner i tilfelle av en konflikt viser at når Skandinavia sees under ett, vil norsk forsvar og norsk NATO-tilhørighet bidra til å komplisere og å øke styrkebehovet ved et militært angrep på Sverige, og gjøre det tvilsomt om et slikt angrep kan begrenses til bare svensk område. Selv om NATOs avskrekking ikke omfatter Sverige, er det åpenbart at den allierte tilstedeværelse som er forberedt med henblikk på en krise eller krig også bidrar til å avskrekke et angrep på Sverige.

English summary

Perspectives on Sweden's security

In this *IFS Info*, which is based on lectures from a seminar held in the Norwegian Embassy in Stockholm in February 1990, Swedish security policy is analysed from three different perspectives.

OLAV RISTE, in his essay "Common security on the Scandinavian peninsula?", takes as his point of departure the remarkable similarity of postwar Swedish and Norwegian expert views about the basic tenets for their military security and defence doctrines: although the two nations parted company in 1949, as Norway joined NATO while Sweden remained non-aligned, Swedish military assessments continued until the mid-1960s to reckon with help from the west in case of an attack. But whereas Norway, in view of her experience in 1940, recognised the need for peacetime preparation if such assistance should be effective, Sweden seems to have assumed that the necessary assistance could be forthcoming after an attack had taken place.

The author suggests two reasons for Sweden's decision to put her trust in such a debatable assumption: First, the conviction that Swedish territory was of only marginal importance in an East-West conflict; second, that the Swedes, lacking experience of alliances with great powers, were convinced that the minor partner in such relationships was bound to play the role of the pawn.

In military-strategic terms, "common security" adequately describes the situation even after the two countries parted company in 1949. Its basis has been a combination of Swedish defence strength and Norway as a forward base for allied assistance to Scandinavia. But because perceptions have focused on the security-*political* division of the peninsula, this strategic inter-dependence has not been sufficiently understood or appreciated.

In his article, "Sweden's policy of non-alignment and the Western powers", ROLF TAMNES deals with the current debate about Swedish foreign

policy after the Second World War, in particular the many revelations of the existence of an intimate defence cooperation between the United States and non-aligned Sweden. According to the author, in the next years to come there will be many similar revelations, which will add fresh impetus to the idea that Sweden became part of the western bloc. Tamnes concludes that many years may pass until a more balanced interpretation reappears.

Furthermore, Tamnes focuses on the mixed Western attitudes towards Swedish neutrality in the decades after World War II. He also treats the relationship between Sweden and Norway, in particular the many functional ties, which makes it reasonable to characterise the bilateral relationship as a semi-alliance. In conclusion Tamnes deals with Norway's role as a mediator and a bridge-builder between Sweden and the major Western powers in the postwar era.

In his contribution TØNNE HUITFELDT makes a quick overview of the most likely situations in case of a conflict in the Nordic area. He concludes that, if Scandinavia is seen as a whole, Norway's national defence and NATO membership complicate and add to the requirement of forces for an attack on Sweden, and make it less likely that such an attack can be limited to Swedish territory. Even if NATO's deterrence does not include Sweden, it is evident that the Allied presence which has been prepared with a view to a possible crisis or war will also contribute to deter an attack on Sweden. The author further points to the practical realities which make Swedish allegations about NATO operational requirements for the use of Swedish airfields for attacks on targets in the Baltic area not only unwarranted but also detrimental to the credibility of Sweden's policy of neutrality in case of a conflict.